

Notat om nasjonal digital infrastruktur til møte i strategisk råd 17.10

1. Bakgrunn

Utvidet nasjonal bibliotekstrategi

Den utvidede nasjonale bibliotekstrategien ble lagt fram 29. september, med blant annet disse to nye tiltakene om nasjonal digital infrastruktur:

- Nasjonalbiblioteket skal i tett dialog med bibliotekfeltet bidra til etableringen av en felles nasjonal digital infrastruktur i norske folkebibliotek
- Nasjonalbiblioteket skal i tett dialog med bibliotekfeltet utrede ulike modeller for organisering og finansiering av digital infrastruktur for folkebibliotekene for perioden etter 2025

I tillegg skal regjeringen følge opp vedtaket om å utrede om det er mulig å fastsette bestemmelser for folkebibliotekene om digitalt utlån av digitale verk.

Som det framgår av strategien (s. 20) er de to nevnte tiltakene ønsket av sektoren: «Det ene handler om en god, felles formidlingsløsning på nett med sømløs integrasjon med biblioteksystemene....Det andre ønsket handler om tilgangen til digitale innholdstjenester, som i norske bibliotek er svært varierende og avhengig av lokale prioriteringer.»

Innspill fra fylkesbibliotekene til strategien

På oppdrag av fylkeskultursjefene fikk fylkesbiblioteksjefskollegiet under arbeidet med den utvidete bibliotekstrategien utarbeidet et notat om digital infrastruktur for folkebibliotek. Notatet var et nyttig innspill til strategiarbeidet, og det skiller mellom tre grunnleggende komponenter i en digital infrastruktur:

- *Biblioteksystem* (datasystem som håndterer logistikk)
- *Formidlingsløsninger/nettsider* (som presenterer og gjør tilgjengelig hele bibliotektilbudet for befolkningen)
- *Digitale innholdstjenester*

Noen hovedkonklusjoner i notatet:

- *«Det er ønskelig at staten går i dialog med de sentrale aktørene i sektoren, med sikte på å etablere en forsvarlig digital infrastruktur for norske bibliotek, gjerne etter modell fra Danmark, der statlige bidrag sikrer organisering og forvaltning av digital infrastruktur for danske folkebibliotek.»*
- *«Det er et uttalt ønske fra fylkesbibliotekene og store deler av bibliotekfeltet for øvrig at staten tar en tydeligere rolle i å løse de grunnleggende utfordringen i sektoren. Etablering av en felles digital infrastruktur kan ikke løses gjennom enkeltstående utviklingsprosjekter, utfordringen må løses med en mer helhetlig tilnærming, noe som er lettere å få til på et overordnet nivå.»*

Nasjonalbibliotekets engasjement i digital infrastruktur

Ifølge bibliotekstrategien er utvikling og drift av fysisk og digital infrastruktur for bibliotekene en viktig del av Nasjonalbiblioteket (NB) sine oppgaver. Dette gjøres bl.a. gjennom å bygge opp nettbiblioteket som en sentral ressurs. Den digitale infrastrukturen utover dette og som er omtalt i nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018 og 20120 - 2023 har så langt omfattet Biblioteksøk, nasjonalt lånekort/Bibliotek kortet, metadatabrønn og autoritetsregistre.

Gjennom tippemidlene støtter NB i dag to større utviklingsprosjekter som handler om digital infrastruktur: *Digin/Bibliotek24* handler om innkjøp av *digitale innholdstjenester*. Konsortiet Bibliotek24 er nå etablert og det jobbes med å få opprettet et interkommunalt selskap (IKS) i 2025,

som kan drifte disse tjenestene på lang sikt. Det andre prosjektet drives av fylkesbiblioteket i Rogaland og handler om å utvikle en *felles formidlingsløsning* i fylket. Etter en anbudsrunde har valget falt på Biblioteksentralen. De nye nettsidene lanseres medio oktober, og det foreligger også planer for en app.

2. Problemstillinger

De to nye tiltakene i utvidet strategi reiser flere spørsmål, blant annet:

- Hva omfattes av nasjonal digital infrastruktur i denne sammenhengen?
- I hvilken form skal NB føre den tette dialogen med bibliotekfeltet?
- Hvordan skal vi tiltakene rent konkret følges opp
- Hva bør være NBs rolle, og hva bør andre gjøre?
- Hva kan og bør tippemidlene brukes på – innhold? formidlingsløsninger for bibliotekene? annet?

3. Aktuelle statlige virkemidler

På generelt grunnlag er statens virkemidler i bibliotekpolitikken/-utviklingen grovt sett fire – juridiske, økonomiske, organisatoriske og informative. Hvilke kan tenkes brukt i denne sammenheng – på kort og lengre sikt?

- *Juss*: Lovverket er neppe aktuelt som virkemiddel i denne sammenheng, men gjennomføring av tiltakene krever kanskje noen juridiske avklaringer.
- *Økonomi*: Staten kan bidra gjennom tippemidlene til utvikling, etablering og - i en avgrenset prosjektperiode – drift av den digitale infrastrukturen. På lengre sikt kan staten bidra til drift over statsbudsjettet – dersom det er politisk vilje.
- *Organisering*: Dette henger sammen med økonomi. Digin-prosjektet har etablert Bibliotek24, som pr. i dag er et nasjonalt konsortium for kjøp av digitalt innhold, men som prosjektet håper å få etablert som et IKS. Staten vil kunne støtte prosjektet i strategiperioden inntil et IKS er etablert.
- *Informasjon*: Staten kan ta initiativ til en tettere og mer systematisk dialog med interessenter/aktører om forventningene til og utviklingen av en digital infrastruktur.

Hvilke av de tre grunnleggende komponentene nevnt i punkt 2 kan NB støtte gjennom tippemidler?

- *Biblioteksystem*: Den forrige bibliotekstrategien slo fast at Kulturdepartementet ikke ønsker å gripe inn i det kommersielle markedet for biblioteksystemer.
- *Formidlingsløsninger/nettsider*: Utvikling av dette vil kunne støttes gjennom tippemidler. Det er tidligere gjort gjennom Webløft-prosjektet og Felles formidlingsløsning i Rogaland.
- *Digitale innholdstjenester*: Her bør også tippemidler kunne brukes - til utvikling og etablering, jf. kjøp av e-bøker under pandemien.

4. Forslag til konkretisering og oppfølging av tiltakene

Det er nå lagt fram en strategi som sier at utviklingsmidlene skal fordeles mellom de tre hovedlinjene formidling, samarbeid og utvikling og infrastruktur, men ingenting om fordelingen dem imellom. Nedenfor følger en skisse til konkretisering og oppfølging, som utgangspunktet for en diskusjon i strategisk råd.

Tiltak: Nasjonalbiblioteket skal i tett dialog med bibliotekfeltet bidra til etableringen av en felles nasjonal digital infrastruktur i norske folkebibliotek

Mulig konkretisering og oppfølging:

- NB opprettholder prosjektstøtte til Digin/Bibliotek24. For 2024 vil dette innebære drift av prosjektet med sikte på ordinær drift uten prosjektstøtte, for eksempel som et IKS, fra 2025. I tillegg har prosjekteierne varslet et forprosjekt på innkjøp av e-bøker og e-lydbøker.

- Det settes av et antall millioner kr. per år til et toårig utviklingsløp for felles formidlingsgrensesnitt (nettsider og app som konkrete produkter) for norske folkebibliotek. Løsningen vil komme på toppen av og være tilpasset det lokale biblioteksystemet. Gangen i dette kan være som følger:
  1. Prosjektet tildeles fylkesbibliotekene, med ett av dem som prosjektansvarlig og tilhørende styringsgruppe
  2. Skissere omfanget av løsningen/produktene
  3. Arbeide for en løsning som kommunene kan finansiere selv, eventuelt i et spleiselag med fylkene eller staten gjennom tippemidlene i en etableringsfase
  4. Høring blant folkebibliotekene
  5. Utarbeide kravspesifikasjon
  6. Anbudsrunde gjennomført av prosjekteier
  7. Utvikling av løsning (nettsider og app)
  8. Anskaffelse i bibliotekene, evt. organisert som eget prosjekt gjennom Digin/Bibliotek24
- Dialogen med bibliotekfeltet bør gå langs to minst linjer, en med bibliotekene og en med systemleverandørene.
  1. Dialogen med bibliotekene: Denne bør i stor grad involvere fylkesbibliotekene, som involverer NB etter behov. Målet bør være å arbeide for forståelse, forankring og oppslutning i kommunene. Prosjektet i Rogaland kan brukes som modell.
  2. Dialog med systemleverandørene: Denne bør føres av NB, som har foraer som egner seg for dette, samt prosjekteier. Målet bør være å sikre åpne API-er, felles standarder og smidige sluttbrukertjenester samt oppslutning og felles forståelse for satsingen i leverandørmiljøet.
- NB v/Avdeling for bibliotekutvikling bidrar med personalressurser til å koordinere de aktuelle satsingene og å følge opp framdriften i prosjektene og kommunikasjonen med aktørene.
- Pågående og gjennomførte prosjekter ved fylkesbiblioteket i Rogaland¹ og Deichman² vil være del av erfaringsgrunnlaget.

Tiltak: Nasjonalbiblioteket skal i tett dialog med bibliotekfeltet utrede ulike modeller for organisering og finansiering av digital infrastruktur for folkebibliotekene for perioden etter 2025

Mulig konkretisering og oppfølging:

- NB bestiller en ekstern utredning som på bakgrunn av eksisterende tjenester i 2024 og involverte aktører anbefaler organisering og finansiering etter 2025. Utredningen bør vurdere rollene til de ulike aktørene som er involvert, herunder staten v/NB, fylkesbibliotekene, folkebibliotekene samt de kommersielle aktørene. Mandatet for utredningen fastsettes i dialog med feltet. Det bør spesielt vurderes hvordan framtidig utvikling kan sikres. Det bør ses på løsninger i andre land, herunder Danmark, Finland og Nederland, med sikte på å vurdere aktuell organisering og finansiering.
- Departementets planlagte utredning i gangsatt høsten 2023 om evt. bestemmelser for folkebibliotekene om digitalt utlån av digitale verk vil være del av erfaringsgrunnlaget. Utredningen bør bl.a. derfor gjennomføres høsten 2024.

¹ <https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/felles-formidlingslosning-for-bibliotekene-i-rogaland/>

² <https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/biblioteksystem-som-plattform/>,
<https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/tjenesteplattform-for-norske-bibliotek/>,
<https://bibliotekutvikling.no/prosjektbank/prosjekt/tjenesteplattform-for-norske-bibliotek-biblioteksystem-formidlingslosninger-2022/>

- NB v/Avdeling for bibliotekutvikling bidrar med personalressurser til å koordinere en slik bestilling og dialogen med bibliotekfeltet.